

ОКРЕМІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАСАД ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ПОВ'ЯЗАНИМ З КОРУПЦІЄЮ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

SEPARATE DIRECTIONS FOR IMPROVING REGULATORY AND LEGAL PRINCIPLES REGARDING THE PREVENTION OF ADMINISTRATIVE OFFENSES RELATED TO CORRUPTION IN THE ARMED FORCES OF UKRAINE

**Сербин Р.А., доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України, проректор
Національної академії внутрішніх справ.**

**Севрук В.Г., доктор юридичних наук, старший дослідник,
провідний науковий співробітник**

відділу організації наукової діяльності та захисту прав інтелектуальної власності

**Павленко С.О., доктор юридичних наук, старший дослідник,
провідний науковий співробітник**

відділу організації наукової діяльності та захисту прав інтелектуальної власності

Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією охоплюють на сьогодні усі сфери суспільного життя та характеризуються значним рівнем латентності. При цьому важливим залишається розробка нових та удосконалення вже існуючих механізмів протидії корупції на всіх рівнях суспільно-політичного життя. Дія антикорупційного законодавства України поширюється також на військових посадових осіб Збройних Сил України, що в свою чергу створює необхідність пошуку актуальних шляхів удосконалення адміністративно-правового законодавства у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією. У статті автор здійснив комплексний аналіз нормативно-правових засад адміністративного права у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією у Збройних Силах України. З метою розкриття предмету дослідження було проведено ґрунтовний аналіз основних понять, таких як: «корупційне правопорушення», «адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією». Розмежовано поняття «корупційне правопорушення» та «адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією». Визначено основних суб'єктів, на яких відповідно до законодавства України покладається завдання із запобігання адміністративним правопорушенням у Збройних Силах України. Констатовано, що провідне місце серед суб'єктів публічної адміністрації, на яких законодавством покладено повноваження із реалізації державної політики щодо запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією в Збройних Силах України є Управління з питань запобігання та виявлення корупції Міністерства оборони України, яке є самостійним, незалежним структурним підрозділом Міністерства оборони України та підпорядковується прямо Міністру оборони України, який безпосередньо здійснює керівництво його діяльністю. На основі узагальнення норм матеріального та процесуального права, а також основних наукових поглядів, що стосуються запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією у Збройних Силах України запропоновано напрями його удосконалення.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, адміністративне правопорушення, військовослужбовець, запобігання корупції, Збройні Сили України, конфлікт інтересів, корупційний ризик, корупція, службова діяльність

Administrative offenses related to corruption currently cover all spheres of public life and are characterized by a significant level of latency. At the same time, it remains important to develop new and improve existing mechanisms for combating corruption at all levels of social and political life. The anti-corruption legislation of Ukraine also applies to military officials of the Armed Forces of Ukraine, which in turn creates the need to find actual ways to improve administrative and legal legislation in the field of preventing administrative offenses related to corruption. In the article, the author carried out a comprehensive analysis of the regulatory and legal foundations of administrative law in the field of prevention of administrative offenses related to corruption in the Armed Forces of Ukraine. In order to reveal the subject of the research, a thorough analysis of the main concepts was carried out, such as: «corruption offense», «administrative offense related to corruption». The concepts of «corruption offense» and «administrative offense related to corruption» are distinguished. The main subjects, which, in accordance with the legislation of Ukraine, are entrusted with the task of preventing administrative offenses in the Armed Forces of Ukraine have been identified. It has been established that the leading place among public administration entities, which are empowered by legislation to implement state policy regarding the prevention of administrative offenses related to corruption in the Armed Forces of Ukraine, is the Office for the Prevention and Detection of Corruption of the Ministry of Defense of Ukraine, which is an independent, an independent structural division of the Ministry of Defense of Ukraine and reports directly to the Minister of Defense of Ukraine, who directly supervises its activities. Based on the generalization of the norms of substantive and procedural law, as well as the main scientific views related to the prevention of administrative offenses related to corruption in the Armed Forces of Ukraine, directions for its improvement are proposed.

Key words: administrative responsibility, administrative offense, military serviceman, prevention of corruption, Armed Forces of Ukraine, conflict of interests, corruption risk, corruption, official activity

Постановка проблеми. Кожна демократична держава спрямовує всі свої зусилля на викорінення корупції як одного із дестабілізуючих чинників правової системи. Корупція пронизує усі сфери суспільства, впливаючи таким чином на життя кожного громадянина. Одним із механізмів запобігання та протидії корупції є адміністративна відповідальність [1].

На сьогодні законодавство України про адміністративну відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією, зазнало фундаментальних змін та доповнень і представлено досить великою кількістю законів і підзаконних нормативно-правових актів. Зокрема, основними законодавчими актами, якими визначено адміністративно-

правові засади відповідальності за пов'язані з корупцією правопорушення, є: Закон України «Про запобігання корупції», яким визначено вимоги, заборони та обмеження, порушення яких може мати наслідком притягнення особи правопорушника до адміністративної відповідальності; Кодекс України про адміністративні правопорушення, нормами якого встановлена міра адміністративної відповідальності – адміністративні стягнення, що накладаються у визначених законодавством формах за порушення вимог, заборон та обмежень, передбачених антикорупційним законодавством [2]. Незважаючи на те, що за досить нетривалий період до національного законодавства про адміністративну відповідальність за правопорушення,

пов'язані з корупцією, було внесено досить велику кількість вагомих новел, змін та доповнень, залишається ряд важливих аспектів, які потребують перегляду та вдосконалення [2], що зумовило вибір теми дослідження, що являється над **актуальною** у наш час.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковою основою даної статті стали в різних галузях праці вчених, зокрема: С. Т. Гончарук, О. С. Грудовенко, О. Ю. Дрозд, О. І. Лавренова, С. О. Павленко, В. В. Половніков, С. А. Савенко, В. Г. Севрук, С. І. Халимон, О. П. Хамхедера, К. Є. Цабєка та ін.

Мета статті – є аналіз сучасного нормативно-правового регулювання щодо запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією у Збройних силах України, а також обґрунтування пріоритетних (окремих) напрямків його вдосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. В результаті змін, що відбуваються в суспільстві, поряд з позитивними, дедалі проявляються окремі негативні тенденції, які значною мірою перешкоджають розвитку державності в Україні [3].

Ми підтримуємо позицію Д. О. Ноздріна, що безсумнівною актуальністю має поліпшення ефективності зазначеного будь-якого напрямку роботи, шляхом удосконалення нормативно-правового регулювання цієї діяльності [4]. Як неодноразово відзначається в науковій літературі також, одним із напрямів удосконалення будь-якої діяльності є належне унормування її правової основи [5; 6, с. 313], а також виокремлення недоліків та їх подальше усунення. Насамперед погоджуємося з позицією С. А. Савенка та В. Г. Севрука, які наголошують, що у теорії права правове регулювання розуміється як вплив на суспільні відносини, який може мати функціональний, управлінський характер тощо [7; 8, с. 197].

В Україні діє система антикорупційного законодавства, яке охоплює всі сфери суспільного життя і включає різні види нормативно-правових актів. Основним антикорупційним нормативно-правовим актом в Україні є Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. Відповідно до вказаного Закону відносини, що виникають у сфері запобігання і протидії корупції, регулюються зазначеним Законом, іншими законами і міжнародними договорами України, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, а також прийнятими на їх виконання іншими нормативно-правовими актами. До актів законодавства, що утворюють основу антикорупційного законодавства України, належать наступні: Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р.; Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р.; Закони України: Про очищення влади від 16.09.2014 р.; Про Національне антикорупційне бюро України від 14.10.2014 р.; Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів від 10.11.2015 р.; Про державну службу від 10.12.2015 р.; Укази Президента: Про першочергові заходи з реалізації Закону України «Про запобігання і протидію корупції» від 05.10.2011 р.; Про Порядок проведення спеціальної перевірки відомостей щодо осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування від 25.01.2012 р.; Постанови Кабінету Міністрів України: Про стан фінансово-бюджетної дисципліни, заходи щодо посилення боротьби з корупцією та контролю за використанням державного майна і фінансових ресурсів від 29.11.2006 р.; Питання запобігання та виявлення корупції в органах виконавчої влади від 08.12.2009 р. тощо. Безперечно, наведений перелік не є вичерпним і включає лише основні нормативно-правові акти у сфері запобігання і протидії корупції [9].

Одним із нормативно-правових актів, що займає центральне місце в системі антикорупційного законодавства

та відповідно передбачає адміністративну відповідальність за його порушення, є Кодекс України про адміністративні правопорушення. Зокрема, глава 13-А КУпАП присвячена адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією. Назва зазначеної глави КУпАП була змінена у зв'язку з прийняттям нового Закону України «Про запобігання корупції», який розмежував корупційні правопорушення та правопорушення, пов'язані з корупцією [2].

На сьогодні серед позитивних змін, що відбулися в Україні є затвердження нової Антикорупційної стратегії на 2021-2025 роки від 20.06.2022 р. Попередня Антикорупційна стратегія (на 2014-2017 роки) та державна програма з її реалізації були якісними програмними документами з високим антикорупційним потенціалом. Реалізувати цей потенціал повною мірою не вдалося насамперед через тривалий процес створення антикорупційних інституцій, що відбувався протягом 2014-2019 років. У зв'язку з тим, що ці програмні документи жодного разу не переглядалися та не оновлювалися, починаючи з 2016 року їх положення поступово втрачали актуальність. Наприкінці 2017 року завершився період дії Антикорупційної стратегії на 2014-2017 роки. Нову антикорупційну стратегію ухвалено не було. Це призвело до розбалансованої та малоєфективної антикорупційної діяльності публічних інституцій [10].

Слід відзначити, що в Україні існують різні види адміністративної відповідальності, з яких антикорупційна є однією з найпоширеніших. Відповідно, характеристика відповідальності за адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією в Україні є актуальним та своєчасним науковим викликом, вивчення якого дозволить більш ефективно запобігати корупційним проявам [1]. Для адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, передбачені насамперед спеціальні суб'єкти. Їх перелік визначено відповідними статтями КУпАП із посиланням на ст. ст. 3 та 45 Закону України «Про запобігання корупції». Це передусім особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування [11].

Відповідно, до таких суб'єктів-осіб, які уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування відносяться військові посадові особи Збройних Сил України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та інших утворених відповідно до законів військових формувань, крім військовослужбовців строкової військової служби.

Організаційно-методичні вказівки з питань реалізації державної антикорупційної діяльності Міністерства оборони України та Збройних Сил України в 2022 році зазначають, що запобігання корупції є невід'ємною складовою оборонної реформи. Незважаючи на вжиті заходи, в Міністерстві оборони України та Збройних Силах України продовжують мати місце корупційні правопорушення. Переважна більшість з них пов'язана з нецільовим використанням коштів, розкраданням, привласненням державного майна, матеріальних і фінансових ресурсів шляхом зловживанням службовим становищем [12; 13].

Отже, проведеним аналізом, були встановлені основні недоліки (проблеми) у секторі оборони, а саме: непрозорі та неефективне користування та розпорядження землями оборони, об'єктами нерухомості в оборонно-промисловому комплексі, а також надлишковим рухомим військовим майном, об'єктами інтелектуальної власності; неконтрольоване споживання пального, яке закуповується для потреб Збройних Сил України; закупівля товарів, робіт і послуг оборонного призначення здійснюється в умовах надмірного режиму засекречування та має низький рівень конкурентності, що сприяє зловживанням та необґрунтованим витратам бюджетних коштів; неефективна модель контролю продукції оборонного призначення у процесі виробництва не дає змоги вчасно та у повному обсязі

запобігати постачанню бракованих зразків озброєння та військової техніки; неефективне використання бюджетних коштів та зловживання під час забезпечення житлом військовослужбовців; корупційні ризики при формуванні і реалізації кадрової політики у сфері оборони, під час призову (прийняття) на військову службу, прийому до вищих військових навчальних закладів, отримання освіти і проходження служби за межами країни, проведення організаційно-штатних заходів, нагородження державними нагородами [10].

З метою усунення проблемних аспектів законодавчого регулювання, виявлених під час дослідження особливостей адміністративно-правових засад відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, та 223 удосконалення законодавства України, яким установлено такий вид юридичної відповідальності, запропоновано внести відповідні зміни та доповнення до Кодексу України про адміністративні правопорушення та спеціального антикорупційного закону (Закону України «Про запобігання корупції»). Зокрема, в Кодексі України про адміністративні правопорушення: 1) доповнити ст. 38 приміткою, в якій закріпити роз'яснення щодо визначення дня виявлення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією; 2) назву ст. 1728 викласти в новій редакції та доповнити новою частиною, в якій передбачити адміністративну відповідальність за нежиття належних заходів щодо збереження особою інформації з обмеженим доступом, що стала їй відома у зв'язку з виконанням своїх службових повноважень та професійних обов'язків; 3) назву і диспозицію ст. 1728-1 викласти в новій редакції та доповнити приміткою, в якій визначити суб'єктів правопорушень у цій статті; 4) у ст. 1729 ч. 1 викласти в новій редакції та внести зміни до примітки статті. У Законі України «Про запобігання корупції»: 1) внести зміни та доповнення до ст. 1, зокрема, термін «правопорушення,

пов'язане з корупцією» викласти в новій редакції та доповнити визначенням терміна «посадова особа юридичної особи публічного права»; 2) внести зміни до ст. 23 щодо зменшення дозволених вартісних обмежень подарунків для осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, а також прирівняних до них осіб, та доповнити статтю приміткою, в якій встановити межі відповідності подарунків загальновідомим уявленням про гостинність; 3) внести зміни до назви та тексту ст. 43; 4) у ст. 535 закріпити вичерпний перелік випадків, за яких законом не вимагається згода викривача для розголошення інформації про нього або інформації, що може його ідентифікувати [2].

Висновок. Ми підтримуємо позицію К.Є. Цабкою, що з урахуванням особливостей формування антикорупційного законодавства в Україні, можна дійти висновку, що адміністративно-правові засади відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, вперше були законодавчо закріплені ще в 1995 році, а саме в Законі України «Про боротьбу з корупцією» (нині втратив чинність). Він, зокрема, визначав підстави і порядок адміністративного провадження у справах про корупційні діяння або інші правопорушення, пов'язані з корупцією. На сьогодні законодавство України про адміністративну відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією, зазнало фундаментальних змін і доповнень і представлено досить великою кількістю законів, серед яких основними є КУпАП та Закон України «Про запобігання корупції», та підзаконних нормативно-правових актів [2].

Створення сьогодні дієвої системи запобігання корупції, розроблення комплексних заходів протидії цьому негативному соціальному явищу, виявлення та подолання її соціальних передумов і наслідків є одним із пріоритетних напрямків прогресивного розвитку нашого суспільства [11].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дрозд О. Ю. Теоретико-правова характеристика відповідальності за адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією в Україні. *Київський часопис права*, (1), 2023. С. 181–186.
2. Цабка К. Є. Адміністративно-правові засади відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією : дис. ... д-ра філософії : 081. Суми, 2020. 257 с.
3. Mohilevskiy L.V., Sevruc V. G., Pavlenko S. O. Psycho-Pedagogical Training of Operating Unit Workers of National Police of Ukraine. *Наука і освіта*. 2017. № 11. С. 120–132.
4. Ноздрін Д. О. Деякі проблеми нормативно-правового регулювання протидії підрозділів карного розшуку злочинам у сфері незаконного обігу синтетичних наркотичних засобів. *Часопис Академії адвокатури України*. 2012. № 17 (4). С. 2.
5. Половніков В. В., Халимон С. І. Проблеми правового регулювання оперативно-розшукової діяльності: пошук шляхів вирішення. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2017. Вип. 3. (Серія «Юридичні науки»). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnadrscum_2017_3_4
6. Павленко С.О. Основи оперативно-розшукової тактики: монографія. Київ: «Видавництво Людмила», 2022. 624 с.
7. Савенко С. А. Оперативно-розшукове забезпечення судового провадження: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2014. 219 с.
8. Сеvruc В. Г. Протидія злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі: правові та організаційно-тактичні засади: монографія. Київ: ДП «ІНФОТЕХ», 2022. 1092 с.
9. Лавренова О. І., Хамходера О.П. Адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією: навчальний посібник. Одеса, 2019. 57 с.
10. Антикорупційна стратегія на 2021–2025 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#n93>
11. Гончарук С. Т. Відповідальність за адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією. *Міжнародний науковий журнал «Інтер-наука»*. Серія : *Юридичні науки*. 2018. № 4. С. 13–17.
12. Організаційно-методичні вказівки з питань реалізації державної антикорупційної діяльності Міністерства оборони України та Збройних Сил України в 2022 році від 26.11.2021 року. Міністерство оборони України : офіційний веб-сайт. 2021. URL: https://www.mil.gov.ua/content/corruption/org_metod_vkazivky_antucorup_2022.pdf
13. Грудовенко О.С. Теоретико-правові питання запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією у збройних силах України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. Випуск 3. 2022. С. 61–67.